

Jaarplan 2024

ZMf
Kousteensedijk 7
4331 JE Middelburg

Voorwoord

ZMf staat voor een mooi en duurzaam Zeeland. Ook in 2024 staan ons grote uitdagingen te wachten: klimaatverandering en het verlies aan biodiversiteit. Heb jij je ooit afgevraagd wie er in het jaar 2100 in Zeeland woont? En hoe Zeeland er dan uitziet? De keuzes die we nu maken, bepalen de toekomst van de mensen die dan leven. Want we willen Zeeland doorgeven aan toekomstige generaties. ZMf zet zich daarom in voor belangrijke uitdagingen zoals het herstellen van een ecologisch gezonde leefomgeving met voldoende biodiversiteit en natuur- en landschapswaarden, de energietransitie, het energielandschap van de toekomst, stikstofproblematiek, de landbouwtransitie, het herstellen van het landschap, klimaatadaptatie en de verduurzaming van de economie? Veel uitdagingen die op Zeeland afkomen en in samenhang met elkaar moeten worden aangepakt. Daarom is het van belang dat we een eigen visie op Zeeland ontwikkelen. De leefomgeving voor mens en natuur in onze provincie staat onder druk en moet beschermd blijven. Zeeland dient zichzelf in hoog tempo opnieuw uit te vinden om klimaatdoelen te halen en zich, met hulp van ecologische processen in de natuur, weerbaar te maken tegen de gevolgen van die klimaatverandering.

In de basis werkt ZMf aan drie pijlers, een duurzame samenleving, een gezonde leefomgeving en veerkrachtige ecosystemen. Van daaruit focussen we op de thema's Circulaire Economie, Duurzaamheid & Energietransitie, Deltawateren en Groene Ruimte en volgen we ons Tijdloos Kompas en de Meerjarenstrategie 2021-2025 (beide lichten we toe verderop in dit plan en ze zijn te vinden op www.zmf.nl).

Onze rol kan variëren van het vertegenwoordigen van onze achterban, het beschermen van kwetsbare natuur tot het aanjagen van innovaties en duurzame ontwikkelingen. ZMf kan als geen ander daarvoor de juiste mensen of organisaties op het juiste moment bij elkaar brengen en aan elkaar verbinden om een grotere positieve impact te creëren. We laten de stem van onze leefomgeving en de natuur daarin graag horen.

Middelburg, oktober 2023

Ira von Harras,
Directeur

Inhoudsopgave

Inleiding	7
Het Tijdloos Kompas van ZMf	9
Meerjarenstrategie	11
Thema 1 – Duurzaamheid	13
Thema 2 – Deltawateren	19
Thema 3 – Groene Ruimte	25
Thema 4 – Algemene prestatieafspraken	33
Financiën	37
Bureau en medewerkers	38

Inleiding

Klimaatverandering en de gevolgen ervan en het verlies aan biodiversiteit in onze leefomgeving zijn onze prioriteiten. We zien dat er veel en grote uitdagingen op ons afkomen. Het is dus kiezen waar we onze capaciteiten wel en niet voor inzetten. In 2024 gaan we werken aan een nieuwe Meerjarenstrategie die ingaat vanaf 2025.

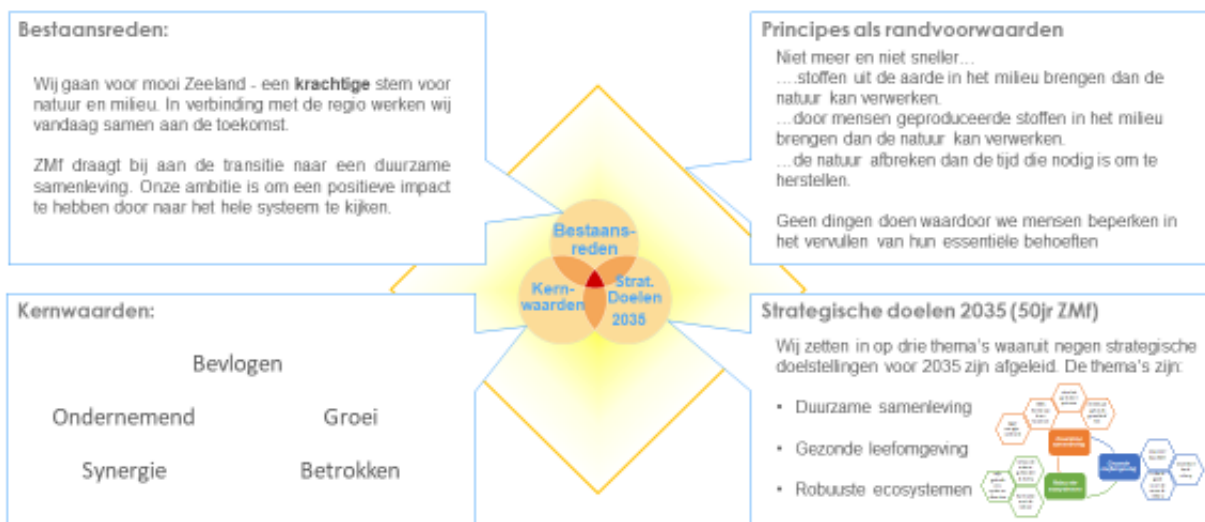
Het is voor ZMf dan ook van belang om de uitdagingen die op ons afkomen goed te prioriteren, slim en innovatief te denken, samen te werken en door te pakken naar concrete resultaten.

In 2024 is het voor ZMf van groot belang om de urgentie over te brengen om met de natuur samen te werken, onder andere bij het beschermen van onze kust en het land tegen zeespiegelstijging en bij het tegengaan van klimaatontwrichting. Samenwerken is ook een sleutelfactor in het uitrollen van de nodige transitie. Participatie en draagvlak vanuit de samenleving is onmisbaar in die transitie. Het betrekken van toekomstige generaties is daarbij belangrijk. En tenslotte, een circulaire economie behoeft intensieve samenwerking met al zijn schakels.

Het Tijdloos Kompas van ZMf

In ons werk worden we regelmatig bevraagd over omstreden onderwerpen en staan we voor lastige (ethische) keuzes waar verschillende belangen spelen. Des te belangrijker is het om als organisatie te midden van het 'gewoel' heel duidelijk te hebben wie je bent, wat je rol is en waarvoor je staat.

Ons Tijdloos Kompas helpt ons daarbij. Daarin hebben we bepaald wat onze bestaansreden is en wat onze kernwaarden zijn. Daarnaast zijn er principes in benoemd op basis waarvan we besluiten waarvoor we onze expertise inzetten en waarvoor juist niet. Die principes vormen ook het fundament van onze strategische doelen voor de lange termijn. Het Tijdloos Kompas is een houvast en vormt een betrouwbare basis om op terug te vallen, zodat we altijd de regie in eigen hand houden.

Meerjarenstrategie

De Meerjarenstrategie van ZMf geeft ons werk richting op de middellange termijn. Onze plannen daarin werken altijd toe naar de strategische doelen op lange termijn, maar geven ook ruimte om ontwikkelingen te volgen en erop te anticiperen. Als organisatie blijf je van alle tijden als je met die ontwikkelingen kan meebewegen en erop kan inspelen, zonder je basis kwijt te raken.

Daarom hebben we in de Meerjarenstrategie 2021–2025 onder andere bepaald dat ZMf een unieke bijdrage wil leveren aan een mooi Zeeland en een gezonde, prettige leefomgeving. We zijn de stem voor natuur en milieu in Zeeland en komen voor haar op, nú en de komende decennia. We werken met prioriteit aan het tegengaan van klimaatverandering en aan een duurzame en natuurinclusieve samenleving, waarin volop ruimte is voor biodiversiteit. Bij alles wat we als mens doen, vraagt ZMf zich af of dat ook positieve impact heeft op generaties na ons. Op die manier houden we zo goed mogelijk rekening met hen die nu nog geen stem hebben. Door kritisch naar onszelf en ons functioneren te durven kijken, blijven we flexibel, leren we en schakelen we snel en zijn daardoor een professionele gesprekspartner met een heel groot netwerk en een grote positieve impact.

ZMf heeft een unieke aanpak. We zijn sterk in het faciliteren van dialoog, van ontwikkeling en verandering en in het samenbrengen en verbinden van de geschikte partijen. We verkondigen geen doemscenario's, maar richten ons op hoop en positiviteit. We zijn een transparante en faire partij, die de vinger aan de pols houdt en helpt om de juiste stappen voorwaarts te zetten.

Thema 1 - duurzaamheid en circulaire samenleving

De overgang naar een duurzame samenleving is veelomvattend. De energietransitie is in volle gang en de industrie vraagt daarin onze volle aandacht. De industrie in Zeeland staat namelijk voor een immens grote en belangrijke opgave. Daar gaan wij actief en vanuit onze diverse rollen aan bijdragen. Aan de grensoverschrijdende samenwerking met Vlaanderen en de vernieuwingsslag van Duurzame Havens werken we hard mee waarbij we een onmiskenbare schakel blijven tussen natuur en milieu in onze leefomgeving. De Regionale Energiestrategie (RES) in Zeeland scherpen we aan tot een 2.0 versie. In deze 2.0 versie verschuift de focus naar een uitvoeringsprogramma. De komende jaren zal dit sterk in beweging zijn. Het transitiedenken op het gebied van circulariteit heeft ook een intrede gemaakt bij de gemeenten in Zeeland. Het uitgangspunt van ZMf is een transitie te maken naar een circulaire samenleving. In 2024 werkt ZMf wederom samen met betrokken partners en overheden om te kunnen versnellen en de nodige stappen te zetten naar een circulaire samenleving in Zeeland.

1 Industrie & havens

Het besef dringt meer en meer tot ons door dat de Parijse doelstellingen om de opwarming van de aarde tegen te gaan middels CO₂-reductie veelal technologische oplossingen kent. Deze technologische ontwikkelingen zijn hard nodig maar hebben soms een enorm negatief effect op de natuur.

Aangezien we weten dat de aarde in zijn geheel, maar dus ook onze leefomgeving op kleinere of regionale schaal een ecosysteem is, is het van groot belang dat het ecosysteem-denken het uitgangspunt is omdat dat de basis van ons bestaan is. Dus sturen wij op een natuur inclusieve energietransitie. Voor de industrie en voor hernieuwbare energie.

Uitvoeringsprogramma Industrie ()

Samen met partners Provincie Zeeland, North Sea Port en Portiz/VNONCW hebben we een structureel afstemmingsoverleg. Hier bespreken we grootschalige ontwikkelingen in de grensoverschrijdende regio. We signaleren gezamenlijk de grote uitdagingen van die ontwikkelingen. Ieder vanuit een eigen rol.

Met Smart Delta Resources hebben we onze samenwerking geïntensiveerd en werken in 2024 aan een uitvoeringsprogramma waarbij natuur inclusieve industrie een nadrukkelijke plek inneemt. Het actieplan Industrie van 2023 werken we verder uit in een uitvoeringsprogramma 2024. Hierin beschrijven wij wat de rol van de industrie, overheden, maatschappelijke organisaties, financiële instellingen en die van onszelf zou kunnen zijn. Met deze partijen gaan we samenwerken om die gezamenlijke doelen te beschrijven en uit te voeren.

Resultaat: een natuurinclusief uitvoeringsprogramma Industrie 2025.

Stem van de natuur ()

Al sinds de oprichting van onze organisatie is onze grootste rol de stem van de natuur vertolken in de regio. Aan bestuurlijke tafels, in samenwerkingsverbanden en bij grootschalige ontwikkelingen. Wereldwijd is er een groeiende beweging die zich bezighoudt met de stem van de natuur en de daarbij behorende onderliggende principes. Kan de natuur rechten krijgen? Wat kan dat opleveren en brengen voor Zeeuwse natuurgebieden? ZMf wil voor Zeeland onderzoeken en in kaart brengen wat de meerwaarde hiervoor kan zijn voor onze regio.

Resultaat: in kaart brengen welke initiatieven er zijn rond het thema stem van de natuur en de kansen voor Zeeland identificeren.

ZMf Impactfonds

Naast de prestatieafspraken met de provincie willen we concrete voorbeeldprojecten opzetten die ten goede komen aan de leefomgeving van onze regio.

Dit doen we door andere initiatieven verder vooruit te helpen. Hierbij richten wij ons o.a. de energietransitie en natuurinclusiviteit daarin door slimme interventies.

Resultaat: we richten een Impactfonds op waaraan partijen kunnen bijdragen aan het realiseren van de innovatieve projecten. Dit als een uitvoeringsprogramma empowered door ZMf.

Jongerenparticipatie, Raad van inspiratie ()

Klimaatverandering en het verlies aan biodiversiteit zijn uitdagingen, waarvan de effecten vooral in de toekomst te voelen zijn. ZMf vindt het daarom belangrijk om jongeren een stem te geven in Zeeland. In 2023 hebben we een Raad van Inspiratie geïnstalleerd. Deze groep jongeren (10) heeft ons geadviseerd en bevraagd op onze inhoudelijke thema's. De Raad van Inspiratie heeft veel regionale activiteiten bijgewoond, haar stem laten horen in het publiek debat en veel energie gestoken in de eigen professionalisering. De stem van de toekomstige generaties wordt hiermee gehoord en geborgd. In 2024 willen we deze vorm continueren en verder uitbouwen. Aandacht besteden aan de rol van de Raad van Inspiratie en mandaat. Hiervoor wil de ZMf hen ook een programma bieden in relatie tot authentiek leiderschap. Waardoor de raad vanuit een sterk eigen fundament betrokken kan worden bij de maatschappelijke vraagstukken in Zeeland.

Resultaat: een eigen tijdloos kompas voor de Raad van Inspiratie creëren en een concreet werkplan voor 2024.

2 Circulair

ZMf zet zich in voor een circulaire samenleving. Hierin bestaat geen afval, zijn producten natuurlijk afbreekbaar en wordt elk product of elke grondstof weer opnieuw in de keten gebracht.

We hebben in Zeeland, net als in heel Nederland, nog een lineair economisch gedachtegoed: we kopen, gebruiken, en als we klaar zijn met een product gooien we het weg als afval. In de circulaire economie bestaat geen afval meer. We hergebruiken materialen of maken daar weer andere producten van. Zo ontstaan er kringlopen van bestaande grondstoffen en producten. In een optimale situatie worden deze kringlopen gesloten door goede afstemming tussen ontwerp en productie en in de samenwerking tussen alle betrokken partijen. ZMf richt zich op het belang van een circulaire beweging vanuit de samenleving en participatie vanuit de burger.

Versnellen circulaire economie in de bouw ()

De nieuwbouwpoging is groot, ook in Zeeland. Iedere gemeente krijgt hiermee te maken. ZMf wil circulaire economie in de nieuwbouw versnellen door een bijdrage te leveren aan het gelijk maken van het speelveld. In 2023 is het handboek 'Bouwen voor de Toekomst' uitgebracht door onze partner in Utrecht. Het doel is om klimaatbestendig en circulair en biobased te bouwen met toepassing van natuurlijke maatregelen (dit biedt ook kansen voor de landbouw). Het biedt gemeenten een handvat bij het bouwen van gezonde woningen. Wanneer gemeenten dezelfde eisen stellen ontstaat er een gelijk speelveld en kunnen er investeringen plaatsvinden waardoor de transitie naar circulaire en duurzame bouw kan versnellen. ZMf brengt dit handboek met goede inspirerende voorbeelden onder de aandacht van Zeeuwse gemeenten, Provincie, de regionale bouwwereld en kennisplatforms. Daarnaast verkennen we de mogelijkheid voor een Zeeuws convenant om woningen op een duurzame en toekomstbestendige manier te bouwen.

Resultaat: klimaatbestendig, circulair en biobased bouwen is bekend bij overheden, de bouw en kennisplatforms. Dit doen we door bewustwording, te inspireren met goede voorbeelden en de mogelijkheden verkennen voor een Zeeuws convenant 'Bouwen voor de Toekomst'.

Kennisvergroting circulariteit ()

ZMf faciliteert en stimuleert kennis over circulariteit bij burgers, gemeenten en bedrijven. Kennisdeling en beïnvloeding vindt plaats door aansluiting van ZMf bij samenwerkingsverbanden, gemeenten, kennisinstituten en discussiepanels. ZMf sluit in 2024 aan bij de geformuleerde beleidsdoelstellingen voor circulaire economie van de Zeeuwse gemeenten op de onderwerpen bouw, gebouwde omgeving, afval en grondstoffen. ZMf zet daarnaast in op campagnes, informatiebijeenkomsten en events en het ontwikkelen van tools.

Resultaat: ZMf is zichtbare kennispartner in de regio op het gebied van circulariteit. Dit doen we met behulp van campagnes, informatiebijeenkomsten en events en het ontwikkelen van tools.

Servicepunt Circulair ()

ZMf wil dat meer regionale bedrijven en initiatieven hun business meer circulair maken, de afzetmarkt voor circulaire producten wordt vergroot en uiteindelijk dat grondstoffen zo min mogelijk verloren gaan. De landelijke website Servicepunt Circulair is van grote waarde daarin. Op de site staat de productcatalogus waarin bedrijven staan die één (of meerdere) circulaire producten aanbieden aan consumenten en/of bedrijven. Naast aandacht voor circulaire producten is er ook ruimte voor burgerinitiatieven en circulaire diensten. In 2024 is ZMf actief in de benadering van bedrijven en burgerinitiatieven in Zeeland die op het Servicepunt gezet worden. ZMf breidt het eigen netwerk met circulaire bedrijven, producten en diensten hiermee verder uit.

Resultaat:

- ZMf zet minimaal vier bedrijven in de productcatalogus op de landelijke website van Servicepunt Circulair.
- ZMf interviewt een bedrijf over circulaire bedrijfsvoering/productieproces en deelt de uitkomst hiervan.

Kringlogo prijs ()

De Kringlogo-prijs is een landelijke prijs die in elke regio wordt uitgereikt door alle natuur en milieufederaties. De prijs wordt uitgereikt aan het meest (interessante, inspirerende) circulaire burgerinitiatief in de regio. ZMf coördineert vanuit het landelijke project en reikt de Kringlogo-prijs voor de derde keer uit tijdens de week van de circulaire economie van 11 tot en met 16 maart 2024.

Resultaat: ZMf reikt in 2024 het 3e Kringlogo uit in regio Zeeland.

Vitaal Sloegebied & Kanaalzone ()

Vitaal Sloegebied & Kanaalzone (VS&K) is de klankbordgroep en het communicatiekanaal voor de afstemming op strategisch niveau over duurzame havens. De groep komt vier keer per jaar bij elkaar. Deelnemende organisaties zijn onder andere Provincie, North Sea Port, ZMf, VNO-NCW en Impuls. Formeel heeft VS&K geen verantwoordelijkheid voor wat er in het afstemmingsoverleg duurzame havens wordt afgesproken. VS&K heeft een onafhankelijke rol en hoeft geen verantwoording af te leggen. Het richt zich met name op de aanjaagfunctie in het gebied.

Resultaat: ZMf neemt deel aan bijeenkomsten en is medeorganisator van de daaruit voortkomende acties van VS&K.

3 Energietransitie ()

Kernenergie ()

De ontwikkelingen rondom de energietransitie gaan razendsnel. Het onderwerp kernenergie blijft hierin actueel en in 2024 zal ZMf de actualiteit op de voet blijven volgen en de belangen van ZMf en de achterban behartigen door inbreng te leveren aan het maatschappelijk debat. Dit in nauwe samenwerking met de landelijke organisatie Wise en de lokale en regionale burgerinitiatieven. Wij

zullen inspelen op actualiteiten en in actie komen indien de ontwikkelingen omtrent dit thema erom vragen, met specifieke aandacht voor het burgerparticipatieproces.

Resultaat: een actieplan kernenergie.

Naar (natuurinclusieve) uitvoering RES 2.0

We gaan van RES 1.0 naar RES 2.0. Aan de bestuurlijke hoofdtafel Elektriciteit en Gebouwde omgeving en diverse 'werkgroepen' zullen we vanuit onze expertise en in relatie met onze achterban een actieve en constructieve bijdrage leveren. Het is cruciaal dat er een stevig uitvoeringsprogramma komt. Stimulering, advisering, en monitoring zijn rollen die we hierin oppakken.

Ons inhoudelijke aandachtspunt is een meer en zorgvuldige (landschappelijke) inpassing van hernieuwbare energie met een duidelijke koppeling met biodiversiteit. Een ander actueel thema is natuurvriendelijk isoleren. Hoe kun je bijvoorbeeld de vleermuis beschermen zonder de energietransitie te vertragen. Immers, naast een klimaatcrisis is er ook een biodiversiteitscrisis. Onze inzet is ervoor te zorgen dat het belang van het landschap/natuur en de energie- en warmtetransitie hand in hand gaan.

Ook blijven we ons i.s.m. Zeeuwind inzetten voor 50% in lokaal eigendom van hernieuwbare opwek, mede vanuit het creëren van draagvlak. Onze aanpak is bottom-up, wij stimuleren achterban, energiecoöperaties en bewoners tot eigen initiatief en ondersteunen hen met lokaal maatwerk. Ook zullen we gevraagd en ongevraagd gemeenten adviseren m.b.t. de bovenstaande thema's. Daarnaast zullen we met diverse partijen samenwerken aan publieksacties en bewustwording over energietransitie en aardgasvrije wijken, zoals in het project Energie en de etalage en de Zeeuwse Klimaatweek i.s.m. de ZB.

Resultaat: actieve deelname aan o.a. de tafels Elektriciteit en Bebouwde omgeving en ondersteunen van de uitvoering van de Regionale Energie Strategie op de ZMf thema's middels diverse activiteiten.

Energieservicepunt

In het Energieservicepunt Zeeland werken we nauw samen met Zeeuwind en het Zeeuws Klimaatfonds. We faciliteren en ondersteunen 'burgerinitiatieven' als energiecoöperaties, duurzame dorpen, maatschappelijke organisaties en andere energie-initiatieven. Ook VvE's zijn een belangrijke doelgroep van ESP Zeeland. Onze activiteiten zijn gericht op kennisdeling, advisering en uitwisseling van informatie en ervaringen op het gebied van duurzame energie, energiebesparing en aardgasvrij wonen en het stimuleren van de Zeeuwse energiebeweging.

Resultaat: we faciliteren en ondersteunen 'burgerinitiatieven' als energiecoöperaties, maatschappelijke organisaties, VvE's en andere energie-initiatieven m.b.t. de energietransitie.

Participatiecoalitie

De Participatiecoalitie helpt bij het betrekken van bewoners bij de energietransitie. Voor advies en ondersteuning kunnen gemeenten, bewoners en regio's terecht bij de

Participatiecoalitie. In de Participatiecoalitie zijn vijf maatschappelijke organisaties vertegenwoordigd, voor en door bewoners, namelijk HIER, De Natuur en Milieufederaties, Energie Samen, Buurkracht en LSA bewoners. In Zeeland nemen ZMf en Zeeuwind hierin het voortouw. We delen succesvolle buurtaanpakken en energieprojecten bijvoorbeeld door het organiseren van bijeenkomsten/ excursies voor energieke burgers, gemeenten en andere doelgroepen. Verder geven we advies over (het belang van) participatieve planvorming, beleidsvorming en uitvoering. Belangrijk aandachtspunt is natuurinclusief ontwerpen, bijvoorbeeld van zon- en windparken. We streven ernaar om dit jaar ook weer een cursus energieboswachters te verzorgen voor onze achterban. Ook leiden we buurtbegeleiders op die samen met bewonersinitiatieven hun wijk aardgasvrij willen maken.

Resultaat: betrekken van bewoners bij de (natuurinclusieve) energietransitie, advisering van gemeenten en begeleiden van bewonersinitiatieven

Thema 2 - Deltawateren

Gezonde en goed functionerende watersystemen zijn van belang voor welzijn, natuur, voedselproductie en economie. In de afgelopen jaren heeft ZMf gewerkt aan het realiseren van een goede balans tussen gebruik van Deltawateren, de beleving van en de ecologie binnen het kader van een klimaatbestendig Zeeland.

Bescherming en herstel van belangrijke natuurwaarden, vaak in samenwerking met andere belanghebbenden, is een van de speerpunten geweest van het Deltawaterenprogramma. Het toepassen van natuurontwikkeling, natuurlijke processen en natuurinclusief handelen zijn middelen die in de afgelopen jaren verkend en in projecten uitgewerkt zijn. Deze benaderingswijze heeft geresulteerd in integrale oplossingsrichtingen die in 2024 verder worden geconcretiseerd. Hiervoor werkt ZMf samen met andere milieufederaties in Nederland, lokale en landelijke natuurorganisaties en overheids- en kennisinstellingen aan de concrete uitwerking van initiatieven en projecten.

Centraal thema blijft dat Zeeland grote uitdagingen te wachten staat om met de huidige en toekomstige invloed van klimaatverandering om te gaan en ook ecologisch veerkrachtig te zijn. We geven het programma Deltawateren vorm aan de hand van de volgende speerpunten: klimaatadaptatie, natuurinclusief handelen, connectiviteit en natuurlijke klimaatbuffers. In 2024 zal ZMf binnen haar activiteiten de maatschappelijke meerwaarde van natuurwaarden sterker gaan benadrukken en proactief hierover communiceren en informeren. In de huidige maatschappelijke ontwikkelingen is behoefte aan een betere inbedding van natuur en ecologie in economische en sociale activiteiten. Op deze wijze zijn bruggen te slaan tussen schijnbaar tegengestelde belangen.

Naast klimaat en ecologie heeft de berichtgeving rondom PFAS in de Westerschelde en gebruik van staalslakken in de Oosterschelde opnieuw duidelijk gemaakt dat onze Deltawateren nog steeds belast worden met verontreinigingen en toxische stoffen. In 2024 zal binnen (inter)nationale samenwerking worden gestreefd naar het nemen van maatregelen om verontreinigingen en belasting met toxische stoffen in de Deltawateren drastisch te verminderen en naar strengere regelgeving om verdere verontreinigingen in de toekomst te voorkomen.

Om een gezonde, ecologisch goed functionerende biodiverse leefomgeving te borgen wordt deelgenomen aan verschillende overlegstructuren en bijeenkomsten, zoals de Schelderaad, het Regioteam Zuidwestelijke Delta en de Kenniscommunity Zuidwestelijke Delta. In 2024 zal ZMf ook werken aan bovenstaande en actuele onderwerpen in nauwe samenwerking met de partners van Coalitie Delta Natuurlijk (CDN), onderwijs- en onderzoeksinstituten en organisaties als North Sea Port, Waterschap Scheldestromen en gemeenten.

4 Delta-ecologie

Gebiedsontwikkelingen en natuurherstel

Als maatschappelijke organisatie is ZMf betrokken bij veel verschillende gremia waar ontwikkelingen en beleid met betrekking tot de Deltawateren aan de orde komen. Hieronder valt de actieve participatie aan bijeenkomsten, werkgroepen en samenwerkingsverbanden zoals Schone Schelde, Omgevingsvisie, Visserij Initiatief Zeeland (VIZ), Zuidwestelijke Delta (ZWD), Schelderaad, de 'Lange Termijn Perspectief' (LTP) trajecten en inhoudelijke inbreng binnen Coalitie Delta Natuurlijk-overleggen. Tijdens overleggen en bijeenkomsten zal het belang van behoud en herstel van een gezonde leefomgeving met natuurwaarden en de maatschappelijke meerwaarde hiervan worden ingebracht. Tegelijk bieden deze overleggen vaak een helder zicht op wat er speelt en bieden ze zicht op potentiële kansen en beperkingen rondom gebiedsontwikkelingen en natuurherstel.

ZMf maakt deel uit van diverse partnernetwerken zoals Nationaal Park Oosterschelde en het Geopark Schelde Delta, waarin we eigen expertise inbrengen en tegelijk ons netwerk inzetten om zichtbaarheid van deze netwerken te verhogen.

ZMf zal actief bijdragen aan de realisatie van projecten ten bate van natuurontwikkeling, onder andere door inbrengen en uitwerken van projectideeën in de bestaande gremia, PAGW en het NPLG. In samenwerking met relevante opleidingen binnen HZ en Scalda wordt ruimte geboden om kansrijke initiatieven verder uit te werken, maatschappelijk te toetsen en verder te ontwikkelen. Daarmee stelt ZMf zich op als platform dat actief kennis deelt en het maatschappelijke gesprek voert over ontwikkelingen en hun impact.

Resultaat: Speerpuntenverslag met overzicht van deelname en inbreng ZMf in diverse overleggen over de Deltawateren. Dit verslag biedt inzicht in de onderwerpen die rondom de Deltawateren spelen, met een overzicht van kansen en beperkingen. Daarmee vormt het een basis om een maatschappelijk gedragen meerjarige strategie rondom natuurherstel te ontwikkelen. De communicatie zal geschieden via mediakanalen als website, sociale media, en publicaties over (plannen rondom) gebiedsherstel en natuurontwikkeling. ZMf laat hiermee duidelijk haar positie zien als betrokken en kundige gesprekspartner over de impact van initiatieven en maatschappelijke draagvlak.

Natuurinclusiviteit

De energietransitie, economische ontwikkelingen, uitbreiding van het stedelijk gebied en de waterveiligheidsopgave vragen ruimte en hebben gevolgen voor de ecologie en natuurwaarden van Zeeland. De uitgangspunten in de realisatie van deze ontwikkelingen ontbreekt het vaak aan het integreren van ecologische meerwaarde en/of de kennis over hoe dit geïntegreerd kan worden. In 2024 zal ZMf op verschillende terreinen – havenontwikkelingen, energietransitie, visserij, waterveiligheid – inventariseren of de in 2023 geïdentificeerde mogelijkheden voor natuurinclusieve ontwikkelingen en/of integratie van natuurwaarden verder worden uitgewerkt richting realisatie. ZMf stelt zich op als een actieve gesprekspartner om bij ontwikkelingen mee te denken over natuurinclusiviteit.

Resultaat:

- Overzicht van communicatie over kansen en meerwaarde van natuurinclusiviteit.
- Overzicht van bijeenkomsten waarbij actief natuurinclusiviteit wordt ingebracht en bewaakt.
- Uitwerking kansrijke initiatieven in concrete projectplannen.

Visserij

Natuur en aquacultuur maken gebruik van dezelfde wateren. Beide hebben baat bij voldoende ruimte en een veerkrachtig ecosysteem. Mede door aanleg van de Deltawerken en door klimaatverandering zijn de omstandigheden aan het veranderen waardoor de kwaliteit (o.a. beschikbaarheid van voedsel) onder druk staat en daarmee ook bepaalde teelten. ZMf is al een aantal jaren intensief betrokken bij nieuwe ontwikkelingen in de schelpdiersector en op zoek naar een goede balans tussen natuur en teelt, waarbij beide onderwerpen elkaar zelfs kunnen versterken. De optimalisatie en innovatie in de schelpdiersector biedt daarom niet alleen kansen voor voedselproductie, maar ook voor natuur. In 2024 zet ZMf deze werkwijze voort met het borgen en stimuleren van meerwaarde voor natuur en biodiversiteit binnen bestaande activiteiten en nieuwe initiatieven. Daarnaast zal ZMf actief deelnemen aan het Visserij Initiatief Zeeland (VIZ), de werk- en stuurgroep 'Oesterkweek, Duurzaamheid en Natuur', de Taskforce Schelpdiersector en aanwezig zijn bij diverse overleggen met en binnen de sector. ZMf stelt zich op als een betrouwbare partner om actief mee te denken en de kansen voor natuur te borgen terwijl ze tegelijk kritisch is op gebied van vergunningverlening en passende beoordelingen. Waar nodig zullen zienswijzen ingediend worden.

Resultaat:

- Overzicht van bijdragen aan innovatieve en natuurinclusieve ontwikkelingen binnen de aquacultuur sector.
- Actieve deelname en betrokkenheid VIZ, betrokkenheid 'Oesterkweek, Duurzaamheid en Natuur', Taskforce Schelpdiersector.
- Betrokkenheid bij lopende monitoring en vergunningaanvraagtrajecten m.b.t. visserij en indien van toepassing overzicht van bezwaren of ingediende zienswijzen.

5 Waterkwaliteit en zoet water in Zeeland

De PFAS-problematiek heeft het onderwerp van milieuverontreiniging opnieuw hoog op de agenda gezet. De verontreiniging van de Deltawateren gaat verder dan PFAS: andere en nieuwe toxische stoffen worden ook nog steeds geloosd of komen onbedoeld in de wateren terecht. Deze problematiek vraagt om maatregelen die de verspreiding van deze stoffen in de Deltawateren en oppervlaktewateren voorkomt. De maatregelen die afgelopen periode zijn genomen laten tot op heden niet voldoende verbetering zien om tijdig te gaan voldoen aan de gestelde eisen vanuit de Kaderrichtlijn Water (KRW) en gaan daarom ook niet ver genoeg. In 2024 zal ZMf een sterke (inter)nationale lobby voeren in samenwerking met Nederlandse en Belgische partners om de toxische belasting van de Deltawateren te verminderen. Ook de Kaderrichtlijn Water (KRW) vraagt om grote stappen om de kwaliteit te verbeteren. ZMf stelt zich op als een actieve partner in het meedenken en stimuleert initiatieven die de waterkwaliteit ten goede komen.

Het zoetwatervraagstuk in Zeeland blijft een belangrijk onderwerp. Steeds langere perioden van droogte hebben nadelige effecten op natuur en voedselteelt en werkt ook verzilting in de hand waardoor we in een neerwaartse spiraal dreigen te raken. Ook in 2024 zal ZMf betrokken blijven bij lopende initiatieven rondom de zoetwatervraag en actief zoeken naar nieuwe mogelijkheden om te zorgen voor beschikbaarheid van voldoende zoetwater.

Resultaat:

- Lobbyactiviteiten en deelname aan (inter)nationale gremia zoals de Internationale Scheldecommissie.
- Aansluiten bij initiatieven om PFAS en vergelijkbare problematiek (inter)nationaal onder de aandacht te brengen en handhaving (maatschappelijk, bestuurlijk en/of juridisch) af te dwingen. Overzicht van deelnames aan relevante zoetwater-overleggen en inbreng ZMf.
- Verkenning KRW – meedenken aan concepten die bijdragen aan het verbeteren van de waterkwaliteit.

6 Coalitie Delta Natuurlijk

ZMf neemt deel aan Coalitie Delta Natuurlijk (CDN), een provincie-overstijgend (Zeeland, Zuid-Holland en Noord-Brabant) samenwerkingsverband van verschillende natuur- en landschapsorganisaties, met als doel de natuurlijke kwaliteit van de Deltawateren te waarborgen. ZMf is secretaris van Coalitie Delta Natuurlijk.

ZMf voert het secretariaat, coördineert en fungeert als verbindende factor tussen de verschillende partijen van de coalitie. Het secretariaat zorgt voor de organisatie van overleggen, afstemming tussen partijen en communicatie met externe partijen. ZMf verzorgt onder andere de coördinatie van de Meeuwenvisie en nieuwe en lopende initiatieven.

Resultaat: overzicht van alle overleggen, actiepunten en uitgevoerde acties, inclusief de externe communicatie van CDN.

7 Klimaatbestendig Zeeland

Klimaatverandering en de gevolgen van de zeespiegelstijging staan hoog op de politieke en publieke agenda. ZMf wil ook in 2024 naast het agenderen van klimaatadaptatie en gevolgen van zeespiegelstijging bij overleggen en bijeenkomsten, concrete projecten realiseren die bijdragen aan de klimaatrobustheid van Zeeland en bewustwording van de Zeeuwse bevolking. De zoektocht naar maatschappelijk draagvlak voor klimaatadaptatieve maatregelen vraagt om een goede uitwerking en communicatie over maatschappelijke meerwaarde. Binnen het programma Deltawateren zal in 2024 een sterkere nadruk liggen op informeren en communiceren over het maatschappelijk belang en mogelijke oplossingsrichtingen.

Natuurlijke klimaatbuffers

ZMf neemt deel aan het landelijk initiatief om natuurlijke klimaatbuffers meer onder de aandacht te brengen bij overheden en lokale bevolking. Samen met eerder geworven klimaatambassadeurs zullen mogelijkheden voor de realisatie van klimaatbuffers in Zeeuwse gemeenten verder geconcretiseerd worden. Ook zal de inventarisatie als input dienen voor een nog te ontwikkelen module Natuurlijke Klimaatbuffers in samenwerking met de Coalitie Natuurlijke Klimaatbuffers en HZ University of Applied Sciences.

Resultaat: concrete projectvoorstellen voor natuurlijke klimaatbuffers in gemeenten.

Klimaatverandering en de Deltawateren

De Deltawateren hebben ieder hun eigen karakteristieken en zullen daarom op verschillende wijzen worden beïnvloed door zeespiegelstijging. Bekendheid over de gevolgen van de zeespiegelstijging maar ook mogelijke oplossingsrichtingen zijn in belangrijke mate onbekend bij de Zeeuwse bevolking. De urgentie om maatregelen te nemen om Zeeland in de toekomst bewoonbaar en veilig te houden wordt wel gevoeld, de wijze waarop dat bereikt moet worden is nog onderwerp van gesprek. ZMf is lid van de Zuidwestelijke Delta (ZWDelta – lid van regioteam en kenniscommunity) en brengt zowel maatschappelijke, milieutechnische als ecologische onderwerpen in en draagt deze als medeorganisator van de Kennisdag Zuidwestelijke Delta uit naar het grote publiek. Binnen het regioteam wordt gewerkt aan een toekomstgericht Deltaprogramma voor de korte, middellange en lange termijn. Betrokkenheid met de ZMf jongeren (in de vorm van de Raad van Inspiratie) levert een scala aan creatieve oplossingsrichtingen en scenario's.

Resultaat:

- Bijdragen aan Kennisdag Zuidwestelijke Delta.
- Tussenrapportage over oplossingsrichtingen voor zeespiegelstijging.

Betrokkenheid bij initiatieven en projecten rondom klimaatadaptatie

In de afgelopen jaren zijn verschillende projecten en initiatieven gestart die zijn gerelateerd aan klimaatadaptatie en zeespiegelstijging, zoals het project Werken met Waterlandschappen (WmW) en initiatieven van de KennisCommunity Oosterschelde. Binnen deze projecten wordt gewerkt aan

oplossingsrichtingen, maar ook onderzoeken van draagvlak, ecosysteemdiensten en kansen en perspectieven voor grondeigenaren. In 2024 zal ZMf deze projecten actief ondersteunen.

Resultaat: bijdragen aan uitvoering van projecten en initiatieven zoals WmW en kenniscommunities.

Thema 3 – Groene ruimte

Wij komen op voor natuur in natuurgebieden, steden, dorpen en op het platteland. We zetten ons in voor een afwisselend landschap dat rijk is aan biodiversiteit. Dat is van groot belang voor de natuur en het ecologisch goed functioneren van de leefomgeving in Zeeland. Daarnaast is natuur en landschap ook voor mensen van belang voor de gezondheid en het welzijn.

We zien dat de druk op de ruimte toeneemt en de ruimte in Zeeland is schaars. Ontwikkelingen die ruimte vragen zijn bijvoorbeeld de energietransitie, woningbouw, de ontwikkeling van recreatie of extensivering van de landbouw. Stuk voor stuk belangrijke ontwikkelingen, bij de inpassing van deze ontwikkelingen en opgaven is het waarborgen van de ruimtelijke kwaliteit van belang. ZMf zet zich in voor de bescherming van ons Zeeuwse landschap, van diversiteit op de eilanden en van weidsheid en afwisseling tussen kreken, dijken, akkers en erven. ZMf volgt ruimtelijke ontwikkelingen die impact hebben op natuur en landschap. We leveren inbreng in gemeentelijke en provinciale plannen en visies. ZMf levert ook input door inzet op groene, duurzame en natuurlijke kwaliteiten bij de recreatiesector van Zeeland. ZMf stimuleert de transitie naar een natuurinclusieve landbouw in Zeeland door kennisdeling en samenwerkingsprojecten met boeren, overheden en maatschappelijke organisaties. We zetten ons in voor de landschappelijke inpassing van energieprojecten en spannen ons in voor behoud van duisternis met de campagne Nacht van de Nacht.

8 Ruimte & Landschap ()

Zeeuwse Natuurambitie

In 2020 heeft ZMf samen met lidorganisaties de Zeeuwse Natuurambitie opgesteld. Wat ons betreft was dat de aftrap voor een collectieve aanpak voor de bescherming, herstel en versterking van natuur in het Zeeland van de toekomst. In 2024 actualiseren we deze ambitie en maken we hiervan een visuele vertaling, waarbij we ook input van andere sectoren verwerken. De uitdagingen die op Zeeland afkomen zijn groot, denk bijvoorbeeld aan de landbouwsector en de energietransitie. Daarom vinden we het belangrijk om een toekomstbeeld van Zeeland neer te zetten, waarop we onze inbreng in visie trajecten en planvorming in Zeeland kunnen baseren.

Resultaat: een visuele vertaling en update van de Zeeuwse Natuurambitie, waarin we een route schetsen voor biodiversiteitsherstel in integraliteit met alle andere functies.

Ruimtelijke planvorming en stikstof

ZMf werkt mee aan de ontwikkeling van nieuwe visies en de uitvoeringsprogramma's hiervan. Vaak zijn dit Provinciale visies of programma's zoals de uitvoering van de Bosvisie, de omgevingsvisie of de ontwikkeling van de Midden-Zeeland Route. Daarnaast leveren we voor gemeenten inbreng op de omgevingsvisies voor wat betreft biodiversiteit en een gezonde samenleving. Onderwerpen die voor ons daarnaast van belang zijn om onder de aandacht te brengen in de omgevingsvisies zijn bijvoorbeeld lichthinder, hoogbouw, geluidshinder en kleine windmolens.

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (waaronder stikstof valt) blijft een belangrijk onderdeel van ons werk. Het Zeeuwse Gebiedsprogramma, met daarin maatregelen om de stikstofuitstoot te beperken wordt in 2024 verder uitgewerkt en vastgesteld. De gebiedsgerichte aanpakken gaan lopen, waarin de maatregelen worden vertaald naar de gebieden. Een gezamenlijke oplossing met alle sectoren is noodzakelijk. We zetten ons samen met onze lidorganisaties in voor een goed gebiedsprogramma, waarmee we in Zeeland aan herstel gaan werken. We zien namelijk in ecologische evaluaties van N2000-gebieden en Natuurdoelanalyses dat de natuur steeds verder onder druk staat.

Een ander belangrijk deel van ons werk is de ruimtelijke planvorming. Met onze leden beschermen wij onze leefomgeving. Wij reageren via zienswijzen en bezwaar- en beroepsprocedures op ruimtelijke plannen of projecten die uit balans zijn met leefbaarheid en biodiversiteit of die een kwaliteitsimpuls missen voor een schonere leefomgeving.

Resultaat:

- Resultaat 1 (IKS PZ): meedenken en meewerken aan uitvoeringsprogramma's als de Zeeuwse Bosvisie, problematiek stikstof aanpakken, en gemeentelijke omgevingsvisies.
- Resultaat 2 (ZMf): wanneer nodig plannen in balans trachten te brengen met onze leefomgeving en biodiversiteit via zienswijzen, bezwaar en beroep.

Duisternis

Nederland is één van de landen ter wereld met de meeste lichtvervuiling. Het is bekend dat lichtvervuiling negatieve effecten heeft op mensen, dieren en planten. Het tegengaan van lichtvervuiling helpt het herstel van de biodiversiteit. Buitenverlichting beïnvloedt het gedrag van dieren en zorgt voor desoriëntatie, afstoting en ongewenste aantrekking. Onnodige verlichting is slecht voor de gezondheid van mensen en dieren. Mensen vinden duisternis belangrijk in hun eigen woonomgeving én ze vinden het van belang dat natuurgebieden donker zijn. Door onnodige verlichting uit te doen waar dat kan, helpen we de natuur en besparen we ook nog eens op een makkelijk manier veel energie.

Nacht van de Nacht

Nacht van de Nacht is een landelijke campagne met als doel biodiversiteit te herstellen en het belang van duisternis voor het voetlicht te brengen. ZMf agendeert jaarlijks de Nacht van de Nacht

bij Zeeuwse gemeenten, provincie, bedrijven, burgers en maatschappelijke organisaties. We blijven ervoor zorgen dat donkerte op de politieke en maatschappelijke agenda blijft staan.

Resultaat: Nacht van de Nacht-organisatie in Zeeland

Toerisme en verlichting

Uit onderzoek van de Provincie Zeeland blijkt dat de toeristische gebieden in Zeeland in toenemende mate verlicht worden. Juist daar waar Zeeland aantrekkelijk is voor bezoekers van buitenaf en bekend staat om haar pracht, neemt de lichtvervuiling toe. Met het terugbrengen van de duisternis en de mogelijkheid om de sterrenhemel weer te zien, vergroten we de aantrekkingskracht van recreëren in Zeeland en versterken we dat unieke aspect van de provincie. Dit doen we door te werken aan voorlichting van recreatieondernemers, zodat zij beseffen dat ze een uniek product in handen hebben: duisternis en stilte. Twee oer-waardes die veel mensen juist tijdens hun vakantie opzoeken.

Resultaat: we ontwikkelen een inspiratiekaart voor recreatieondernemers met duisternis-activiteiten die zij voor hun gasten kunnen ontwikkelen.

Gemeenten en verlichting

Als uitwerking van de motie van Provinciale Staten is de Provincie Zeeland gestart met het opzetten van beleid om samen met de Zeeuwse gemeenten lichthinder in de provincie terug te dringen. ZMf speelt als hoeder van biodiversiteit een belangrijke rol in de communicatie over het belang van duisternis en de gevolgen van lichtvervuiling voor mensen, dieren en planten. Veel mensen associëren duisternis met een gevoel van onveiligheid en criminaliteit en gaan ervan uit dat meer licht automatisch meer veiligheid betekent. Met een serie informatieve posts op de eigen sociale media van ZMf vergroten we de kennis over lichtvervuiling en het belang van donkerte en rust. Deze kennis helpt bij de acceptatie van het nog te ontwikkelen beleid in veel Zeeuwse gemeenten om lichthinder te verminderen.

Wandelend door de donkere nacht ervaar je pas echt goed hoe fel openbare verlichting is en hoe reclameverlichting het straatbeeld verstoort. Door het organiseren van nachtwandelingen kunnen inwoners en medewerkers van gemeenten zelf zien hoe hun gemeente is verlicht. Met de goede en minder goede voorbeelden laten we zien wat er kan en wat er nog beter kan.

Resultaat: een serie van informatieve posts op sociale media van ZMf en in twee gemeenten in Zeeland organiseren we een nachtwandeling voor inwoners en medewerkers van de gemeente.

Basisschoolkinderen en verlichting

Uit onderzoek van ZMf is gebleken dat er bij basisschoolkinderen weinig tot geen kennis is van het onderwerp lichtvervuiling en de gevolgen hiervan. Om het overmatig verlichten terug te brengen, is het van belang om zo vroeg mogelijk te starten met educatie over lichtvervuiling. Door middel van leskisten en gastlessen, gecreëerd in samenwerking met NME Zeeland, kunnen de

basisschoolkinderen op een leuke en effectieve manier geïnformeerd worden over het belang van een donkere nacht.

Resultaat: een totaal aan vijf leskisten en vijf gastdocenten waarvan één in elke regio van NME Zeeland.

Plan Boom

Met Plan Boom werken we aan onze ambitie om voor iedere Zeeuw één boom te planten. Daaronder valt ook de jaarlijkse uitdeelactie, zodat iedereen die een steentje wil bijdragen aan een groenere omgeving en meer biodiversiteit, jonge boompjes kan bestellen om in eigen tuin of op eigen terrein te planten.

Plan Boom voortzetten ()

Het project Plan Boom loopt voorjaar 2024 af, maar wij willen als ZMf verder. De ambitie van ZMf, i.s.m. SLZ, staat nog steeds om voor elke Zeeuw één boom te planten: samen 380.000 bomen. Hiervoor zijn diverse nieuwe financieringsbronnen en projecten nodig. Met o.a. gemeenten, woningbouwcoöperaties, bedrijven, Zeeuws Klimaatfonds, Delta en Meer Bomen Nu, willen we financiering van (nieuwe) projecten verkennen, zodat we ook na Plan Boom Zeeland kunnen vergroenen met inheemse bomen en struiken.

Resultaat: ontwikkelen van een aantal nieuwe ‘financieringsstromen/plantprojecten’ in Zeeland met diverse actoren. Op weg om de ambitie van 380.000 bomen te halen.

In 2024 staan vier vervolgvactiteiten van Plan Boom op de planning. Dit zijn:

Uitdeelactie boompjes voor de particuliere tuin ()

Voor 2024 staat er weer een uitdeelactie boompjes voor de particuliere tuin gepland in samenwerking met Velt Zeeuwse Eilanden, SLZ, diverse Zeeuwse gemeenten en woningbouwcoöperaties en vrijwilligers. Uitdaging is om de financiering rond te krijgen nu het budget van Plan Boom wegvalt voor de coördinatie. We verkennen hiervoor ook de samenwerking met Delta.

Resultaat: financiering vinden en organiseren van een Zeeuwse uitdeelactie boompjes in 2024.

Bomen voor het schoolplein ()

In dit project wordt de samenwerking met IVN en het waterschap voortgezet. Doel is om in 2024 wederom twintig scholen te vergroenen met vier grotere bomen (totaal tachtig bomen) voor op het schoolplein. De aangeplante bomen worden gesponsord door het Waterschap Scheldestromen. De aanplant vindt plaats door leerlingen en medewerkers van de betreffende scholen.

Resultaat: twintig scholen de mogelijkheid bieden om vier grotere bomen aan te planten op hun schoolplein.

Plantevent met Delta / Hotels op grond van SBB ()

Als vervolg op Plan Boom zijn er in 2024 een of twee plantactie(s) gepland in samenwerking met Staatsbosbeheer, Delta en vier hotels op Walcheren. Het gaat totaal om paar hectaren bos en meer dan 10.000 bomen nabij Biggekerke. Als ZMf doen we hiervoor de communicatie en het (mede)organiseren van het plantevent.

Resultaat: plantactie(s) met publiciteit.

Dertig keer bosbeplanting in Zeeland ()

In 2024 willen we starten met een driejarig project voor aanleg (en herstel) van (bos)beplanting op dertig locaties bij particuliere grondeigenaren (inclusief boeren) in het zogenaamde 'witte' gebied. Het gaat in totaal om dertig locaties te gaan vergroenen met streekeigen en inheems, en bij voorkeur autochtoon plantgoed. De landschapselementen betreffen kleine bosjes, hagen, hoogstamboomgaarden, knotbomen e.d. Dit project is een samenwerkingsproject tussen ZMf, Stichting Landschapsbeheer Zeeland en Meer Bomen Nu en komt mede voort vanuit de vraag van vele particulieren die hun grond in het buitengebied echt willen vergroenen en die veel meer boompjes willen dan de zes uit de uitdeelactie. We zoeken voor dit project financiële steun bij Trees for All, Provincie Zeeland (bosvisie) en Dinamofonds. Onderdeel van het project is ook een bredere bewustwording van het belang van inheems plantgoed voor natuur, cultuur en klimaat.

Resultaat: in 2024 willen we tien grondeigenaren en één bedrijf werven, die op minimaal een halve hectare bomen willen gaan aanplanten.

9 Natuurinclusieve Landbouw

Landbouw en natuur zijn onafscheidelijk met elkaar verbonden. Gezamenlijk werken we aan de maatschappelijke opgaven zoals duurzame landbouw, de stikstofproblematiek, de energietransitie en een gezonde leefomgeving voor mens en dier. Boeren die grondgebonden werken, geen of beperkt gebruik maken van geïmporteerd veevoer en afzien van kunstmest en chemische middelen hebben een rijke biodiversiteit en goede bodemkwaliteit meer dan ooit nodig om hun oogst te beschermen.

Natuurinclusieve landbouw ()

Wij willen het beleid van de overheden zo sturen dat er een aantrekkelijk beleid ontstaat zodat boeren op een natuurinclusieve en duurzame wijze van landbouw kunnen overstappen. Daarbij is consequent kiezen voor het sluiten van kringlopen en natuurinclusief in alle strategieën en subsidies van groot belang. Wij willen helpen met ondersteuning bij de overstap van iedere boer die zich verder wil ontwikkelen op het pad van verduurzaming. Daarbij willen we specifiek die kennis benutten die bij boeren al bestaat, die al stappen hebben gezet in vormen van kringlooplandbouw. Ook willen we een brug slaan tussen boer en consument.

Resultaat: stimuleren door voorlichting van toekomstbestendige duurzame vormen van landbouw als vegan, CSA, biologisch, biodynamisch, voedselbossen & herenboeren.

Boer en Buur met Natuur

De transitie naar natuurinclusieve landbouw gaan we versnellen met een beweging van onderop. Voor een succesvolle transitie is samenwerking tussen boeren en burgers nodig. Het project Boer & Buur met Natuur, een initiatief van de Natuur en Milieufederaties, faciliteert die samenwerking de komende jaren op vier sporen:

1. organiseren en faciliteren van coalities
2. faciliteren van kennisdeling
3. wegnemen van belemmeringen
4. bieden van een podium om anderen te inspireren

Binnen het project Boer & Buur met Natuur krijgt het al bestaande platform van de GoodFoodClub een plek. De GoodFoodClub is een schakel tussen duurzaam boeren, producenten en de consument. Voor alle bewuste Zeeuwen en toeristen mag de website en de naam GoodFoodClub een (online) verzamelplek zijn waar duurzame en lokale aanbieders, boeren en initiatieven en de consument elkaar ontmoeten, inspireren en kennis delen. We oriënteren ons op het opzetten van een boerenmarkt en een eetlokaal en werken mee aan het festival ZLND2050.

Resultaat: de werving van twee te ondersteunen Boer & Buur-initiatieven, de daadwerkelijke ondersteuning van de initiatieven (samen met de partners, koploperboeren en externe experts) en het delen van de kennis en de resultaten.

Verdere verkenning en uitwerking mogelijkheid boerenmarkt en eetlokaal, medewerking aan festival ZLND2050.

Gewasdiversificatie (vervolg strokenteelt)

In het in 2023 gestarte vervolgproject 'Op weg naar meer biodiversiteit door gewasdiversiteit' worden verschillende maatregelen getest, aangeboden en geïmplementeerd op akkerbouw- en veehouderijbedrijven zoals strokenteelt, niet-kerende grondbewerking, mengteelten, verhoogde graanstoppels, maaibeeld, alarmsystemen voor wild, innovatief gebruik van groenbemesters ten behoeve van biodiversiteit, verhoging nestgelegenheden van vogels. Ook strokenteelt krijgt in dit project een driejarig vervolg. Op deze manier willen we op een praktische manier vormgeven aan het begrip natuurinclusieve landbouw.

Het is wederom een project met Agrarisch Innovatie en Kenniscentrum Rusthoeve, Stichting Het Zeeuwse Landschap, ZMF en adviserende partijen Delphy en DLV Advies. Er wordt nauw samengewerkt met Wageningen University en ZAJK. Als ZMF willen we in dit project met name zorgen voor de maatschappelijke inbedding van het project en willen we middels communicatie en het organiseren van bijeenkomsten met agrariër en maatschappij deze systeeminnovatie voor meer natuurinclusiviteit vormgeven, uitdragen en stimuleren.

Resultaat: zorgdragen voor de maatschappelijke inbedding van het project 'meer biodiversiteit door gewasdiversificatie' middels communicatie tussen boer en maatschappij (overheidsinstellingen, achterban en burgers) te stimuleren.

10 Landschap & Recreatie

De landschappelijke identiteit van Zeeland en haar eilanden is van grote kwaliteit, zeker ook voor het recreatief product en moet behouden worden en waar nodig hersteld/versterkt. Bij Zeeland, onze kust en de Deltawateren horen woorden als weidsheid, vrij zicht, grootschaligheid, natuurlijkheid, ongereptheid en dynamiek. Dat willen we graag behouden. De laatste jaren hebben we samen met overheden en maatschappelijke partners hard gewerkt aan het verbinden van ruimtelijke kwaliteit van landschap en natuur met het Zeeuws toeristisch product. Met het gereedkomen van het nationale Kustpact, de Zeeuwse Kustvisie en nu ook de Veerse Meervisie wordt het beschermen en versterken van onze mooie leefomgeving geborgd.

Kustvisie en Veerse Meer visie

Voor de Kustvisie en Veerse Meervisie zijn we de trekker voor de natuurpartijen, actief betrokken bij de landschapsvisies voor de aandachtsgebieden, deelnemer aan de werkgroepen en betrokken bij de bestuurlijke overleggen over de Kustvisie en Veerse Meervisie. We werken samen met o.a. Toeristisch Ondernemend Zeeland, Hiswa-Recron, gemeenten, Provincie en Waterschap voor verbetering van landschapskwaliteit, natuur en de kwaliteit van de Zeeuwse recreatie. In 2024 worden aanbevelingen uit de evaluatie van de Kustvisie opgepakt, waaronder de verkenning voor een nieuw of aangepast ontwikkelkader. Een belangrijk instrument voor de toeristische ontwikkelingen in Zeeland, daarbij zijn we actief betrokken en zetten we ons in voor het belang van de leefomgeving en de natuur daarin.

Resultaat: betrokken bij de uitwerking van de aandachtsgebieden, we participeren in de Veerse Meervisie en zijn actief betrokken bij de uitwerking van aanbevelingen uit de evaluatie van de Kustvisie.

Groen recreatief ondernemen

We ondersteunen recreatiebedrijven bij groene en goede keuzes ten behoeve van de aanpak van belangrijke maatschappelijke thema's. We bekijken met de ondernemers deze thema's zo veel mogelijk direct integraal. Hieronder vallen thema's als klimaatadaptatie, biodiversiteit, landschapskwaliteit en energietransitie.

Dit doen we door, onder andere op vraag van Impuls Zeeland, in heel Zeeland mee te denken met nieuwe ontwikkelingen bij recreatieondernemers. Onze input bij de recreatieve plannen moet leiden tot het zorgvuldig omgaan met natuur en landschapskwaliteit en biodiversiteit. Daarnaast leveren we ook gevraagd onze inbreng over duurzaamheid, energietransitie en gebruik van circulaire materialen en producten.

Resultaat: proactief en vanuit groen, duurzaamheid en integraliteit meedenken over diverse uitbreidingsplannen van recreatieondernemers bijv. bij de innovatievouchers van Impuls Zeeland.

11 Klimaatadaptatie in Zeeland

In stedelijke gebieden, ook in Zeeland, is een sterk toenemende impact van de klimaatverandering waar te nemen. De toename van gemiddelde en hoge temperatuur zorgen voor hittestress (mede als gevolg van het Urban Heat Island Effect) en verdroging, afgewisseld door perioden van intensieve regenval met wateroverlast en -schade als gevolg. De klimaatveranderingen hebben een directe impact op het behoud van biodiversiteit in onze natuur en in de stad. Dit is de reden dat we als ZMf meedoen met het volgende OPZuid-project.

OPZuid-project Klimaatadaptatie Zeeland (Vlissingen en Middelburg)

Het OPZuid-project is een driejarig project dat in 2023 van start is gegaan in de wijken Westerzicht (Vlissingen) en Dauwendaele (Middelburg) waarin bewoners, kennisinstellingen, overheden, NGO's en bedrijfsleven gezamenlijk innoveren en experimenteren met klimaatadaptatie ter behoud en verbetering van leefbaarheid woonwijken, gesloten watercycli en klimaatbestendige biodiversiteit. Als ZMf zijn we betrokken om samen met de bewoners uit de twee wijken een groenplan (inclusief beheer en monitoring) te maken en gezamenlijk diverse biodiversiteitsinitiatieven in de wijk op te zetten. Ook willen we een pilot groene daken en gevels in de wijken realiseren.

Resultaat: in afstemming met de gemeenten Middelburg en Vlissingen een plan maken hoe de twee wijken te gaan vergroenen. Dit plan werken we i.s.m. de bewoners uit in diverse biodiversiteitsactiviteiten die samen met hen worden uitgevoerd in de twee wijken.

Thema 4 – Algemene prestatieafspraken

Veelal is de taak van ZMf het vertegenwoordigen van de achterban en de stem van de natuur laten horen. Hiervoor worden we veel gevraagd door provincie en externen. Soms in reflecterende panels, als spreker of in publieke dialogen. Onze mening wordt gevraagd. Dit is samenwerken in de regio.

Naast de projecten gericht op de thema's zullen we ook een aantal zaken oppakken met als doel om de impact van ZMf als organisatie verder te versterken en te professionaliseren en daarmee onze impact nog verder te vergroten. Communicatie speelt hierin een belangrijke rol.

12 (Bestuurlijke) samenwerking in de regio

Wij zoeken al jaren de samenwerking met andere belangenorganisaties en de overheden in Zeeland. Wij willen daarbij de stem zijn voor een duurzame samenleving, voor biodiversiteit en een gezonde leefomgeving. Dit doen we in bestaande overlegstructuren als Provinciale Commissie Groene Ruimte, Nationaal Park Oosterschelde, CRO Vliegveld Midden-Zeeland, maar evenzo in allerlei andere netwerken. We dragen in overleggen de principes van The Natural Step uit, The Work that Reconnects en benutten de overleggen voor een brede samenwerking met alle partners in Zeeland om klimaatverandering en biodiversiteitsproblematiek het hoofd te bieden.

We zorgen in onze overleggen buiten Zeeland dat kwaliteiten als rust, ruimte, natuur van het Zeeuwse landschap gehoord en gezien worden. Maar ook de, soms als onnatuurlijk beschouwde, samenwerking in Zeeland tussen de diverse belangenorganisaties als recreatie, industrie en natuur- en milieuorganisaties is een pré om grote problemen het hoofd te kunnen bieden. Ook dit mag verteld worden.

In 2023 hadden we een actieve rol bij de volgende overleggen en onderwerpen. Van deze overleggen verwachten we dat deze ook in 2024 worden voortgezet:

1. CRO Vliegveld Midden Zeeland
2. Kustvisie (trekkersoverleg, ambtelijk overleg, bestuurlijk overleg, betrokken bij uitwerking aandachtsgebieden gemeenten)
3. Regionale Energie Strategie (diverse tafels)
4. Vitaal Sloe & Kanaalzone

5. Comité van toezicht Interreg
6. Deltaplan Zoet Water
7. Nationaal Park Oosterschelde – Dagelijks Bestuur
8. Geopark overleggen
9. Schelderaad
10. Vlaams Nederlandse Schelde Commissie
11. Adviesgroep Zuidwestelijke Delta
12. Bouwsteen Klimaatadaptatie
13. Schone Schelde overleggen
14. Kenniscommunities Oosterschelde en Zuidwestelijke Delta
15. Uitvoeringsprogramma gebiedsvisie Veerse Meer (trekker groen, ambtelijk overleg, bestuurlijk overleg)
16. Uitvoeringsprogramma landelijk gebied – samen werken aan Zeeuws Platteland (ambtelijk en bestuurlijk betrokken)
17. Provinciale Commissie Groene Ruimte
18. Uitvoeringsprogramma Bosvisie
19. Programma Natuur
20. Stikstof (gebiedsgerichte benadering pilot Schouwen, ambtelijk overleg, bestuurlijk overleg)
21. PFAS-dossier
22. Afstemmingsoverleg duurzame havens
23. Vitaal platteland, POP3 en LAG
24. VNCI Maatschappelijke adviesraad
25. Schone Zeeuwse Sloot

Resultaat: participatie in diverse overleggen met alle partners in Zeeland om klimaatverandering en biodiversiteitsproblemen het hoofd te kunnen bieden. We laten de kwaliteiten van Zeeland en wat we bereiken ook buiten Zeeland horen.

13 Promotievideo ZMf

In 2024 willen we voor ZMf een mooie tijdloze promotievideo laten maken, waarin we in heel kort bestek laten zien wie we zijn, wat we doen, waarom we dat doen en hoe.

Resultaat: in 2024 hebben we een promotievideo van onze organisatie die we kunnen inzetten tijdens inleidingen op symposia, op beurzen en andere evenementen en op onze website kunnen zetten.

14 Video's per programma of onderwerp

Vanaf 2024 willen we meerdere video's per jaar laten maken over specifieke thema's of onderwerpen per programma. We richten ons op ongeveer vier video's per jaar. Ieder programma krijgt een videoproductie tot zijn beschikking. Een video kan ad hoc worden ingevuld. Met deze

video's willen we onze autoriteit op het gebied van natuur en milieu en duurzaamheid verder versterken en nog vaker de publiciteit zoeken. Doel is om hiermee ook meer media-aandacht uit te lokken. Welke onderwerpen worden gekozen voor de video's gaat in overleg met de programmamanagers.

Resultaat: in 2024 hebben we promotievideo's van onze thema's of belangrijke onderwerpen waar we aan werken, die we kunnen inzetten tijdens inleidingen op symposia, op beurzen en andere evenementen en op onze website kunnen zetten.

15 Landelijke projecten

Nacht van de Nacht

ZMf levert de Natuur en Milieufederaties (koepel) de projectleider voor de landelijke activiteiten van Nacht van de Nacht. De werkzaamheden worden uitgevoerd onder regie van de landelijke organisatie, standplaats is Middelburg.

Plan Boom

ZMf levert de Natuur en Milieufederaties (koepel) een projectsecretaris voor de landelijke activiteiten van het project Plan Boom. De werkzaamheden worden uitgevoerd onder regie van de landelijke organisatie, maar standplaats is Middelburg. Het project loopt tot en met maart 2024.

Dagelijks Bestuur De Natuur en Milieufederaties

Onze directeur participeert in het Dagelijks Bestuur van de koepelorganisatie de Natuur en Milieufederaties.

De rol is vicevoorzitter en het aandachtsgebied is proces en cultuur.

Hiervoor komt het Dagelijks Bestuur geregeld bij elkaar met het Landelijke stafbureau en gezamenlijk bereidt het DB de vergaderingen van het Algemeen Bestuur voor. Tevens is er periodieke afstemming met de Raad van Toezicht.

16 Verdere uitrol intensivering binding met lidorganisaties

ZMf vindt het van belang om in nauw contact te staan met haar lidorganisaties en intensief met hen samen te werken. Een sterke band vergroot de slagkracht naar buiten toe om de belangen voor natuur en milieu te behartigen. In 2021 is hiervoor een concreet voorstel vanuit ZMf gedaan voor het plan van aanpak. In 2024 wordt verder gewerkt aan het concreet uitrollen van het plan van aanpak dat in 2023 tot stand is gekomen.

Resultaat: ZMf heeft een intensief samenwerkingsverband met haar lidorganisaties. Door op een structurele manier in contact te zijn en elkaar te voeden en te bevragen blijven we beiden scherp en is onze slagkracht vergroot.

Financiën

Beknopte begroting 2024

	€
Baten	
Subsidie Provincie Zeeland (IKS)	402.216
Contributies leden en lidorganisaties	24.650
Bijdrage Nationale Postcode Loterij	118.000
Overige (project) bijdragen	488.484
Totaal	1.033.350
Lasten	
Personeelskosten	763.900
Projectkosten	95.000
Afschrijvingen	10.500
Huisvestingskosten	25.200
Kosten kantoor en beheer	138.750
Totaal	1.033.350
Exploitatieresultaat	-

Korte toelichting op de begroting 2024

- De IKS-subsidie van de Provincie Zeeland is met 5,4% geïndexeerd.
- De contributies leden en lidorganisaties zullen naar verwachting met 5% worden geïndexeerd conform de CPI 2023.
- De bijdrage van de Nationale Postcode Loterij is conform toekenning afgelopen jaren.
- De overige project bijdragen bestaan o.a. uit Energieservicepunt, Coalitie Delta Natuurlijk, Toetsing Ruimtelijke Ordening en de bijdragen van projecten met de landelijke NMF.
- In de overige project bijdragen is ook een bedrag gereserveerd voor nog te werven baten, de vereniging zet zich de komende tijd verder in op acquisitie en financieringsverzoeken.
- De personeelskosten zijn doorgerekend op basis van de huidige personele bezetting en jaarlijkse indexering.
- De projectkosten bestaan uit kosten welke direct zijn toe te wijzen aan de doelstellingen.
- De huisvestingskosten worden geïndexeerd op basis van gemaakte afspraken met de verhuurder.
- De overige kosten voor kantoor en beheer bestaan uit diverse kosten die nodig zijn om de bedrijfsactiviteiten uit te voeren. De kosten liggen grotendeels in lijn met vorig jaar.

Verantwoording naar prestatieveld 2024

Bureau en medewerkers

Bureau

Het bureau is gevestigd in het gebouw van ZB | Bibliotheek van Zeeland, Kousteensedijk 7 te Middelburg.

Telefoonnummer 0118 654180.

E-mail: info@zmf.nl, website: www.zmf.nl

Medewerkers per 1 januari 2024:

Ira von Harras	directeur/programmamanager Duurzaamheid	ivharras@zmf.nl
Eric Mahieu	programmamanager Deltawateren	emahieu@zmf.nl
Denise de Leeuw	programmamanager Groene Ruimte	ddleeuw@zmf.nl
Gabi Sinke	communicatie coördinator	gsinke@zmf.nl
Fateme Hashemi	administratief/secretarieel medewerker	fhashemi@zmf.nl
Elles van der Klooster	directiesecretaresse	evdklooster@zmf.nl
Melissa Ernst	projectleider	mernst@zmf.nl
Bibian Scheepstra	projectleider	bscheepstra@zmf.nl
Ran Kok	projectleider	rkok@zmf.nl
Gwendolyn de Clippelaar	projectmedewerker	gdclippelaar@zmf.nl
Peter de Kraker	projectmedewerker	pdekraker@zmf.nl